

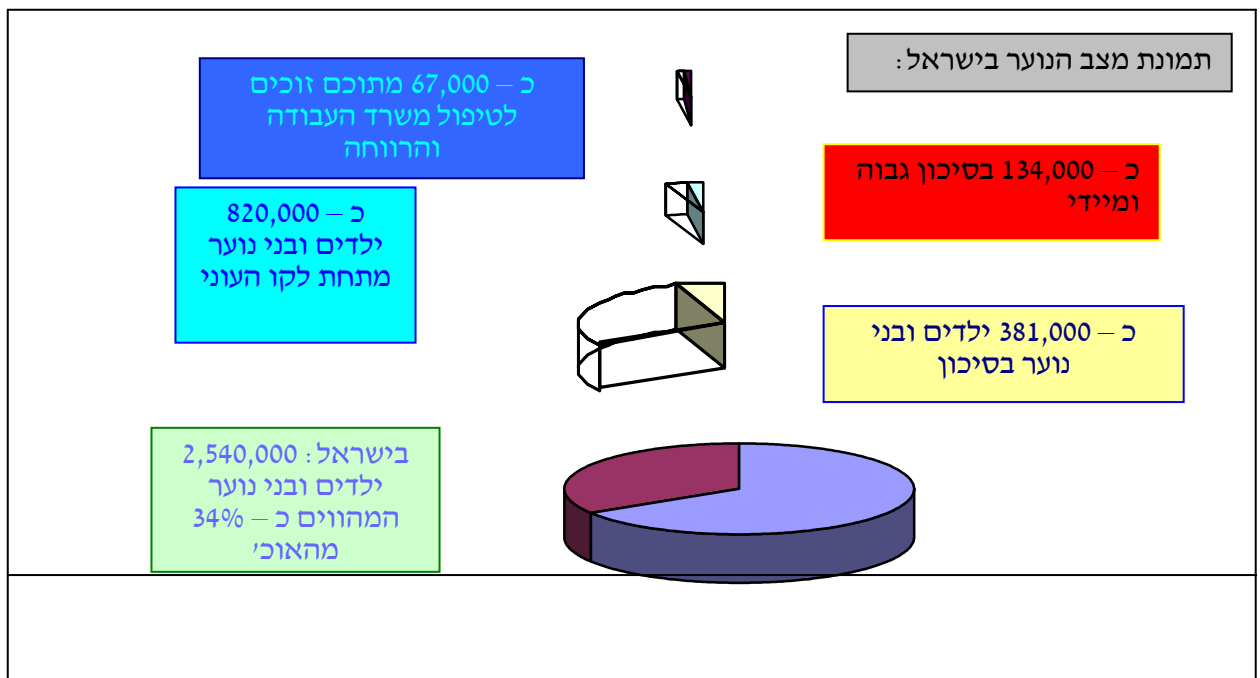
עבריינות נוער:
מציאות ודרכי ההתמודדות במשטרת ישראל.
נצ"מ סוזי בן ברוך, ראש מחלקת עבריינות נוער/אח"מ

1. מבוא

במדינת ישראל של שנת 2006, 2,540,000 ילדים ובני נוער המהווים 34% מכלל האוכלוסיה בארץ. ילדים רבים חיים ברמות שונות של סיכון לבטחונם הפיזי, הנפשי ואף לעצם קיומם. סיכון זה בא לידי בטוי בפגיעות פוטנציאליות (גרושין, אבטלה, עליה)... בפגיעות עקיפות (חלופה לעוני, עבריינות, התמכרות ואלימות במשפחה), וכן, בפגיעות ישירות (כקורבנות להתעללות, הזנחה ועבריינות נוער).

עפ"י נתוני הלמ"ס האחרונים, ושצוינו בוועדה לזכויות הילד בכנסת ישראל, יש כיום 820,000 ילדים ובני נוער מתחת לקוי העוני¹, 381,000 בסכון, 134,000 בסכון גבוה ומיידני ורק כ-67,000 זוכים לטיפול משרדי הרווחה.

תמונת מצב הנוער בישראל:

נתונים קשים אלה יכולים להיות תוצאה של אי מקוד תקציבים ועשייה באופן מסונכרן ומתואם בין משרדי הממשלה השונים או שמא תוצאה של העדפת הגישה של "כיבוי השריפות" על פני גישה מניעתית בין מערכתית מקדימה... (גישת "צוואר בקבוק" עפ"ני גישת ה"כלים השלובים").

מגמות עבריינות הנוער בישראל משתנות עם השנים בהתאם לרוח הזמן והתקופה, למציאות המתהווה ומשתנה בארץ ובעולם. הנוער בישראל עד ובחלקו שותף לשנויי מגמות עבריינות הנוער בארץ. ניתן לזהות שינויי מגמות על רקע שינוי פני החברה הישראלית. בשנים הראשונות זכתה

¹ קו עוני- עפ"י הגדרת סל הרווחה

מדינת ישראל הצעירה לעליות רבות ממדינות שונות... עליה רודפת עליה (1948 עד 1965) ואח"כ ניתן להצביע על עליות נקודתיות שלהן השפעה על מגמות הפשיעה וזאת מבלי להמעיט בערכו של המצב הבטחוני/כלכלי/חברתי:

ב-1970 – היוותה אוכלוסיית הנוער בישראל 40% מכלל האוכלוסייה בארץ.

- גיל הקטינות היה אז 16 שנה²
- 40% מפשיעה בארץ בוצעה ע"י קטינים (גילאי 9-16)
- 80% מכלל פשיעת הנוער היו עבירות רכוש.

ב-2006 – מהווה אוכלוסיית הנוער בישראל 34% מכלל האוכלוסייה בארץ.

- גיל הקטינות הינו 18 (מאז 1978)²
- 14.4% מכלל הפשיעה בארץ מבוצעת ע"י קטינים/ות (גילאי 12-18)
- 30% מכלל פשיעת הנוער הינן עבירות רכוש.

מכאן, מאז 1970 ואילך, מפנות עבירות הרכוש בקרב בני נוער את מקומן לעבירות אלימות, סמים, מין ועבירות מחשב ואינטרנט. האחרונות - ברוח שנויי הזמן והשעה... כשמכשירים אלו הופכים להיות אמצעי לבצוע עבירות רחוב – סחר בסמים, פדופיליה, הימורים, עב' מין.. ועוד...

מצויים אנו בתקופה בה עבירות הנוער ומעורבותו בפשיעה מדאיגים עד הפיכת הנושא לנחלת תמיד על סדר היום הצבורי בכנסת ובחברה הישראלית.

עדים אנו לעידן בו הורים זועקים לאובדן הסמכות ההורית, מורים ואנשי חינוך חסרי אונים נוכח איבוד הסמכות המורית, רמת ההרתעה של גורמי האכיפה רחוקה מלהיות "מה שהיה פעם"³ ואני - העוסקת כ-30 שנה בתחום יכולה להצביע על כך... ובכל זאת, בכל זאת, עדיין קרני אור רבים מבצבים ועוצרים אותנו מלהרים ידיים שכן, רבים הם וטובים בני הנוער המצטיינים, אלה שאכפת להם אלו אשר אומרים: "הם רק 14% ואנחנו 86% ואנחנו הרוב... ולנו אכפת..."⁴.

לכם רוצה אני לומר – לאחר שנות נסיון רבות: כל ילד/ה מאותם 14% ניתנים לשקום וניתנים להשבה למעגל החיים הנורמטיבי והעיקר – לאחוז בידם בזמן הנכון, רגע לפני... הנפילה הקשה. גם אח"כ – זה אפשרי אך קשה יותר.

² גיל הקטינות בארץ שונה ב-1976 מגיל 16 לגיל 18 בהדרגה. (חוק כשרות והאפוסטרופוסות –1962) ב-1978 – שונה גיל האחריות הפלילית שהיה עד אז בין 9 – 12 לגיל 13 וב-1984 ל-12. (סעיף 34 – ח.ע. 1977).

³ מחקר הרשות למלחמה בסמים – 2003 מציין שהגורם היחיד אשר עדין מרתיע בני נוער מלהשתמש בסמים הוא המשטרה, זאת לעומת שאר הגורמים שבעבר היה להם משקל דומיננטי וכיום – נעלם....

⁴ דברי יו"ר מועצת התלמידים הארצית בכנס נוער 2003.

הפתרונות האולטימטיביים המוצעים כיום במפה הבינלאומית (ניו זילנד, שוודיה, ארה"ב) ואשר הופכים למדוברים יותר ויותר בחברתינו הם הפתרונות המשותפים על שת"פ פורה ומשלב בין כל הגורמים העוסקים בנוער ברמת הישוב כשהקהילה שותפה ותורמת כי: "להציל ילד אחד דרוש כל הכפר כולו..." (משפט סיני).

2. רקע

קווי רצף החיים מיום הלידה ועד המוות מלאים בשינויים והתפתחויות בשלבים. על פי קו זה גיל ההתבגרות מאופיין כנקודת מפנה מהפכנית הן מהבחינה החזונית: שנויים פיזיים, מיניים, פסיכולוגיים וקוגניטיביים שעוברים בני הנוער בתקופה זו, והן מבחינת מערכת הציפיות והדרישות החדשות אשר מציבה החברה והסביבה בפני המתבגר/ת.

משמעות טקס בר המצווה: הפיכת הנער לגבר נושא בעול חטאיו... פרנסתו (במספר חברות) וציפיות החברה ממנו שאכן יבצע זאת, לא תמיד עומדים בהלימה לכשורי ההתמודדות של המתבגר לבחור בדרכי התמודדות לא נורמטיביים. דרכי התמודדות אלה עלולים לבוא לידי בטוי בפתוח גישות שליליות, בחבירה לסביבה המאופיינת בהתנהגויות שליליות או הרסניות לסביבה/ למשפחה... העלולה להוביל אף לעבריינות (סמילנסקי 1991).

2.1. עבריינות הנוער – הגדרה

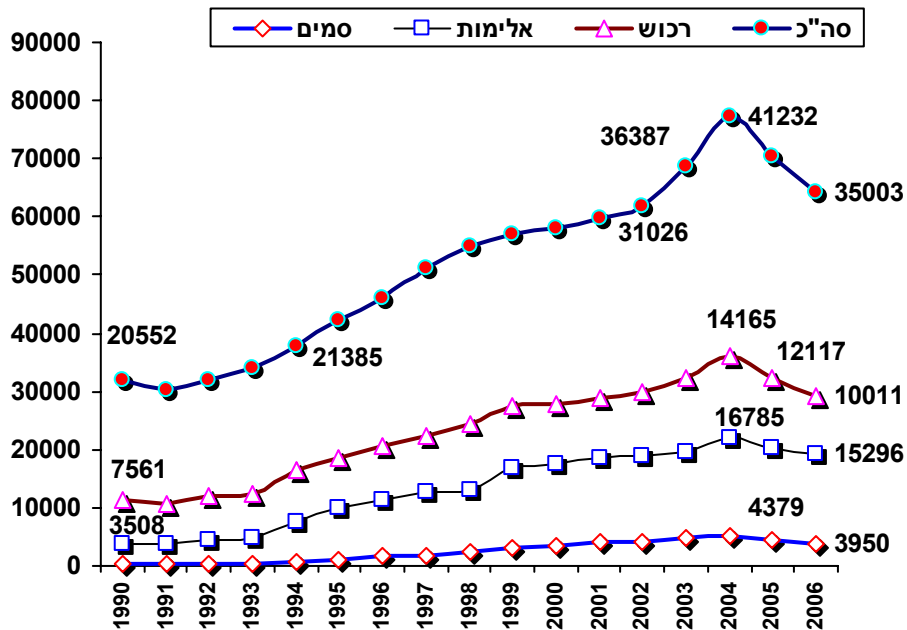
"הינה סטייה חברתית אשר נגרמת ע"י מתבגרים בני 12 עד 18, אסורה עפ"י חוק ופוגעת באחרים (תקיפה, שוד, רצח, גניבה) או בעצמם (סמים, אלכוהול) וקיימות סנקציות חוקיות כלפי מבצע הסטייה הנ"ל" (בן ברוך, 2002).

2.2. היקף הבעיה

על מנת להבין לאשורה את תמונת מצב עבריינות הנוער בישראל עלינו לבחון אותה על פני שלושה רבדים עיקריים: כמות העבירות המבוצעות על ידי בני הנוער, אופי העבירות וחומרתן. כפי שיוצג להלן בכל שלושת המרכיבים הללו של עבריינות הנוער בישראל חלה עליה, הרחבה והחרפה.

כמות עבירות הנוער – נתוני העבריינות המוצגים על ידי משטרת ישראל מציגים תמונת מצב עגומה, שאינה אלא שיקוף חלקי של סך עבריינות הנוער בישראל, שהרי מספר התלונות או הגילויים של עבירות הוא לעולם נמוך ממספרן בפועל. את המציאות המדווחת ו/או הנחשפת ע"י המשטרה בשנים האחרונות ניתן לראות בגרפים הבאים:

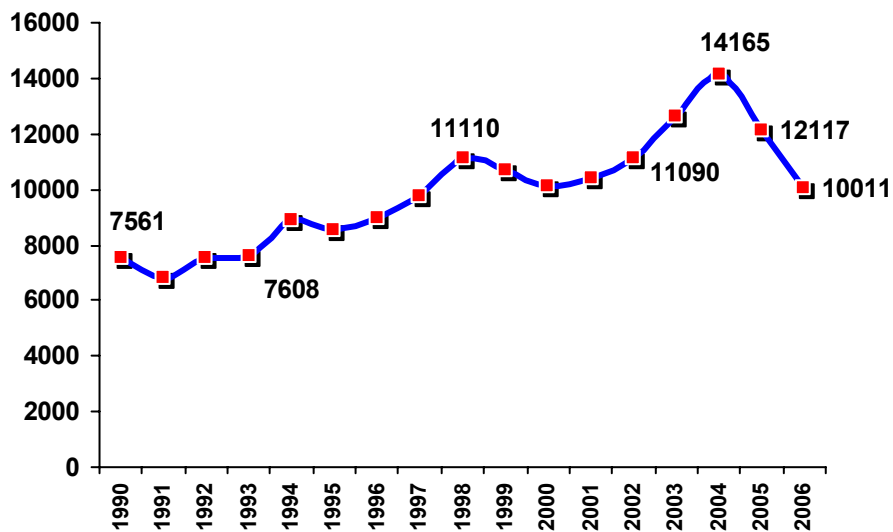
גרף מס' 1: סך כל עבירות שנחשפו ב – 16 השנים האחרונות

לכאורה, ניתן לטעון כי העליה במספר עבירות הנוער חייבת להימדד גם באופן יחסי ולא רק באופן אבסולוטי, כלומר בהתאם לגודל האוכלוסיה. גם במקרה זה ניתן לזהות את העליה בהיקף עבריינות הנוער מעבר לעליה בגודל אוכלוסיית בני הנוער. כך עולה כי מספר המופנים על ידי המשטרה לשירות מבחן לנוער עולה בהתמדה כמו גם שיעורם של המופנים היהודים מתוך אוכלוסיית הנוער היהודית במדינת ישראל. מעניין לציין כי אחוז בני הנוער הלא יהודים, מתוך אוכלוסיית הלא יהודים, המופנים לשירות מבחן לנוער נשאר קבוע במהלך העשור האחרון, להוציא השנה האחרונה – כאן נכרת עליה הנבדקת בימים אלה.

נקודה נוספת הראויה לציון היא שינוי **אופי העבירות**. אמנם, מאז קום המדינה תופסות עבירות הרכוש את הנתח העיקרי של עבריינות הנוער, אולם במבט על עוגת פילוח סוגי העבירות, אנו מזהים ירידה מ – 80% עבירות רכוש שאפיינו את הנוער עד אמצע שנת 1965 (בן דוד, תשכ"ז), ל – 28.6% בשנת 2006. מכאן, ניתן להסיק כי חלה עליה בהיקף עבירות אחרות ולא מן הנמנע שנוספו סוגי עבירות חדשים שלא איפיינו את מפת פשיעת הנוער בארץ. גרף 2 מציין את מספר תיקי הנוער שנפתחו בעבירות רכוש. הגרף מושפע באופן משמעותי משיטת "היעדים ומדדים" שהנהיג המפכ"ל בשנים האחרונות.

גרף מס' 2: סך כל עבירות הרכוש שנחשפו ב – 16 השנים האחרונות

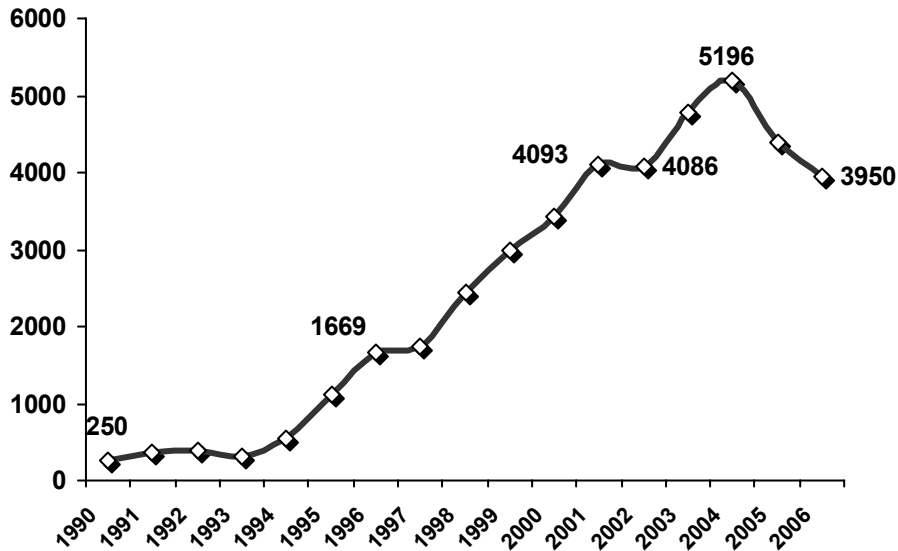
העליה בגרף זה מאז שנת 2001 מאשרת את נתוני הלמ"ס באשר לקו העוני בישראל, שהגיע בשנת 2005 לשיא חדש: 30% מילדי ישראל מצויים מתחת לקו זה. אכן, מאז שנת 2001 קו העוני הולך ועולה, כמות המובטלים הולכת ומחריפה ואנו עדים ליותר ויותר ילדים המחזירים אותנו לעידן של ה"גניבות הקטנות" (גניבת אוכל, רדיו טייפ ממכוניות, גניבות וחטיפות פלפונים ואביזרים אחרים), המעידות על הצורך ב"השרדות" פיזית מחד (גניבת אוכל) וחברתית מאידך: הצורך בגישור פערים חברתיים כדי להיות "כמו כולם" (גניבת מכנסי ג'ינס מותגים, או בושם מוכר, נחשב ל"סחיבה" לצורך העניין ולא לגניבה, מה שמקל על הנוער בהמשכיות של ביצוע עבירות אלו).

נקודה נוספת העומדת לבחינה היא **חומרת העבירות**. אין ספק כי העבירות הפכו לחמורות יותר בשנים האחרונות. אנו עדים לעובדה כי בכל סוג של עבירה חלה החמרה והקצנה של ביטויי העבירה. כך לדוגמה, בסמים, חלה עליה תלולה בסמים מסוג אקסטאזי ומריחואנה וכן קוק פרסי והרואין. לאחרונה גם L.S.D. חזר לשוק, למרות הסכנות הרבות הטמונות בו.

גרף 3 מציין את כמות פתיחת תיקי נוער בעבירות סמים. יש לציין כי עבירת סמים הינה עבירת חשיפה. שני הצדדים (הקונה והמוכר) "נהנים" ומעוניינים להסתיר את מעשיהם. חשיפתה של עבירת סמים מותנית במידת המיומנות המקצועיות של שוטרי משטרת ישראל. ואכן, בשנתיים האחרונות נושא זה הותקף מכל היבטיו, כולל כניסה למוסדות חנוך, פאבים ומועדונים וכן שמוש באמצעים טכנולוגיים ושיטות חקירה חדשות אשר הביאו לחשיפת פרשיות וסוחרי סמים רבים. עיקר הדגש מושם בשיקום בני הנוער אשר נגעו או נפלו לסמים מחד, ובהרחקת הגורמים אשר סיפקו והדיחו נוער לסמים, מאידך.

תופעת השימוש של בני נוער בסמים עלולה לפגוע בחוסנה של החברה בישראל בעיקר נוכח מצבה הבטחוני הרגיש של מדינה מוקפת אויבים.

גרף מס' 3: סך כל עבירות הנוער בנושא סמים שנחשפו ב – 16 השנים האחרונות

טבלה 1. עבירות סמים בקרב בני נוער, שנת 2005 מול שנת 2006

% שינוי	2006	2005	
-7.5	3,076	3,327	שימוש בסמים מסוכנים
4.9	641	611	סחר, יבוא ויצוא סמים
-51.9	37	77	גידול, יצור והפקת סמים
-37.6	196	314	החזקת סמים שלא לצריכה

ניתן להתייחס לסמים בשני קטבים שונים :

הקוטב המקל – "סמים קלים", "הגיע הזמן למסד אותם", "הרדיפה אחר סוחרי סמים קלים ומשתמשים רק מגבירה את סקרנותם של בני הנוער והצעירים", "אימרות כאלה ודומות להן מחזקות את האמביוולנטיות בקרב בני הנוער והצעירים. אמרות אלה גורמות ללגיטימציה

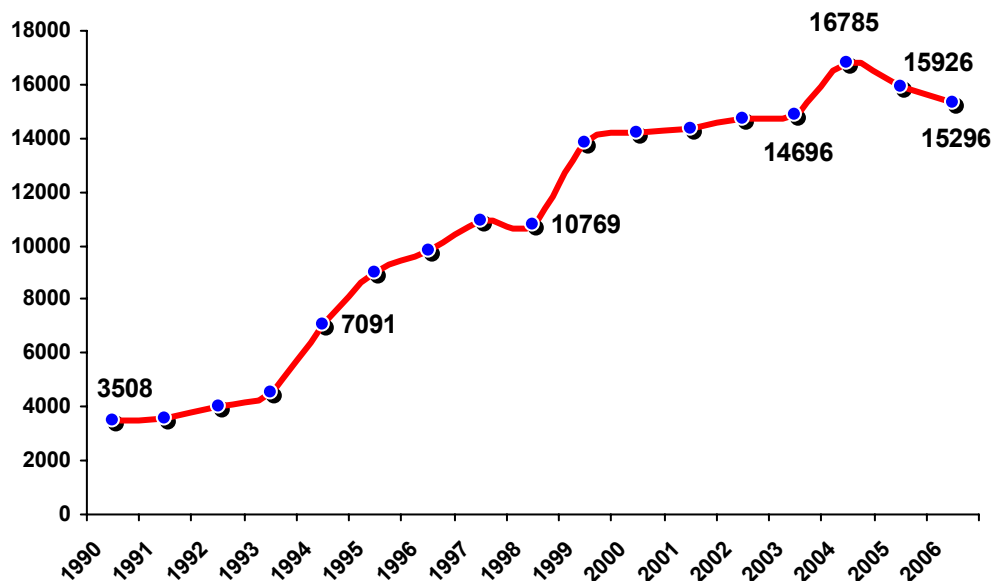
חברתית המנוגדת לחוק בישראל. חוק האוסר שימוש בסמים וסחר מכל סוג של סם המופיע בפקודת הסמים, ועומד מול הקוטב השני האוסר ונותן סימוכין מדוע חייבים לאסור שימוש בכל סוג של סם המופיע בפקודת הסמים. בימים אלה אנו עדים לשימוש בסלנגים סמויים הלקוחים מעולם הסמים כגון: נדלק עליך, המשקה מדליק אותי, זה ממסטל וכו', הפך לשגרת שפה משותפת בין בני הנוער והצעירים.

2.3. אלימות

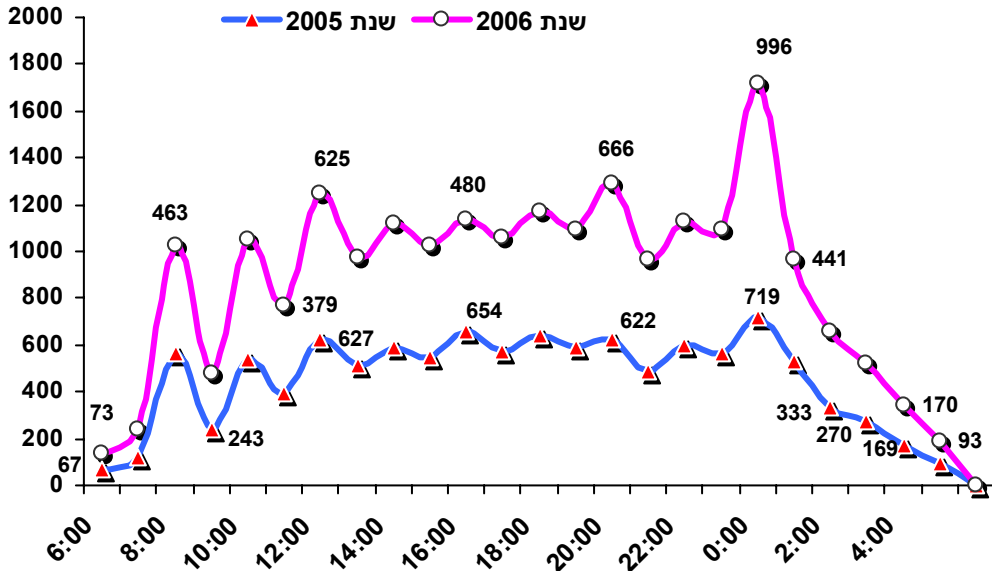
בשנים האחרונות נושא אלימות בני הנוער עולה לסדר היום הצבורי ומכה גלים. כמות הנפגעים עולה באופן חמור, עקב השימוש המרובה בכלי נשק קרים וחמים. רציחות ילדים את ילדים (רצח הילדים בנצרת עילית ובירושלים, רצח ואונס ילדה בת חמש ע"י שני בני ארבע עשרה, רצח נערה על ידי נער ברחובות), שני מקרי אונס בכרמל, דקירות קשות במועדונים ועל רקע שמוש בדרך, האונס ברמת השרון ועוד...

גרף 4 מתאר את העלייה בכמות פתיחת תיקי נוער בעבירות אלימות. בדיקה מהירה מעלה חרדות ופחדים בקרב בני נוער וילדים רבים גם בתוך כתלי בתי הספר. מה שמעורר סערה צבורית נוספת: כשליש מכל עבירות האלימות אשר ידועות (מדווחות/נחשפות) במשטרה, מבוצעות בין כותלי בתי הספר, מקום שאמור להיות מקום מבטחים לילדינו... שר החינוך דאז, (מר יצחק לוי) מינה וועדה צבורית מקפת (בה יצגתי את משטרת ישראל) בראשות מר מתן ווילנאי. "וועדת ווילנאי" עבדה בקדחתנות כשנה והגישה המלצות. ההמלצות יושמו בחלקן, מאחר ותכנית כזו דורשת תקציבים גבוהים ולנו נותר להמתין לשנוי סדרי העדיפות הלאומי.

גרף מס' 4: סך כל עבירות האלימות בקרב בני נוער ב – 16 השנים האחרונות

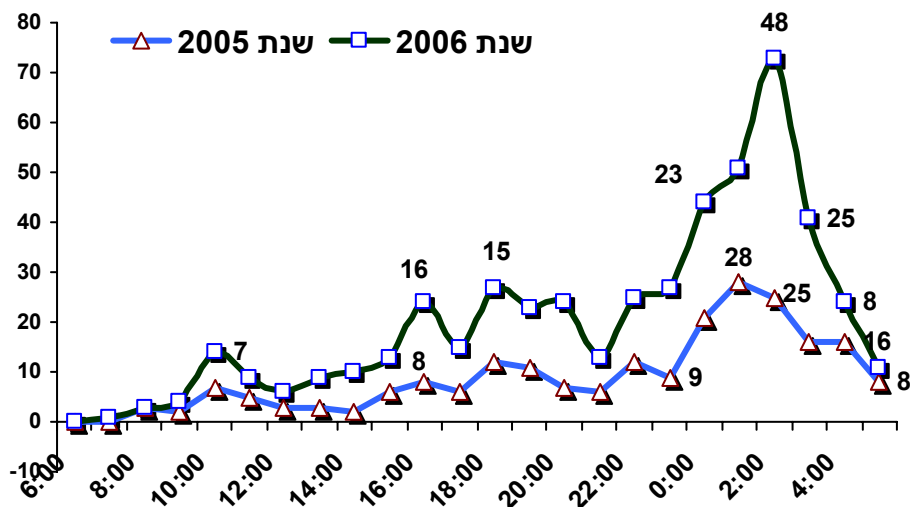

3. התפלגות שעות ביצוע עבירות בקרב בני נוער, גילאי העבריינים ומקומות ביצוע העבירות
 3.1 הגרפים הבאים מתארים את התפלגות השעות בהם מבצעים בני הנוער עבירות:
 גרף 5. התפלגות עבירות בני הנוער (תיקי פ"א + א"ת) ברחובות לפי שעת ביצוע העבירה,
 השוואת שנת 2005 לשנת 2006

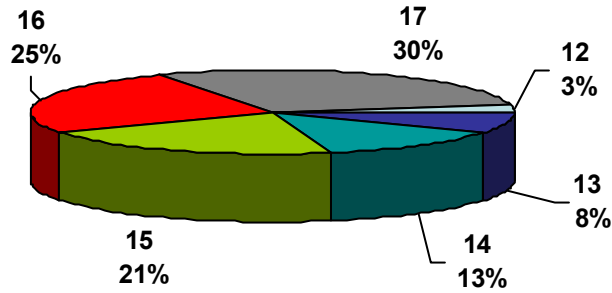
עיון בגרף מצביע על הלימה בין שנת 2005 לבין שנת 2006. ניתן לראות כי החל משעה 08:00 בבוקר חל גידול בהיקף העבירות עד לשיא בשעה 24:00, שלאחריה חלה דעיכה.

גרף 6. התפלגות עבירות בני הנוער (תיקי פ"א + א"ת) במקומות בילוי לפי שעת ביצוע העבירה, השוואת שנת 2005 לשנת 2006

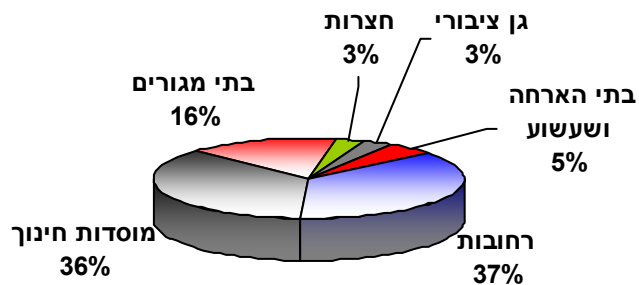
גרף 6 מראה כי עבריינות בני הנוער במקומות בילוי מגיע לשיא בשעה 01:00 – 02:00 ולאחריה חלה דעיכה מהירה. יש לציין כי שעת הכניסה למקומות בילוי, הגם שהפכה מאוחרת בשנים האחרונות, מהווה גורם לחץ העשוי להוביל לעבירות אלימות רבות המתרחשות על רקע אי הכנסת מבלים למקום הבילוי.

3.2 התפלגות גילאי בני הנוער המעורבים בביצוע עבירות וחלקם באחוזים

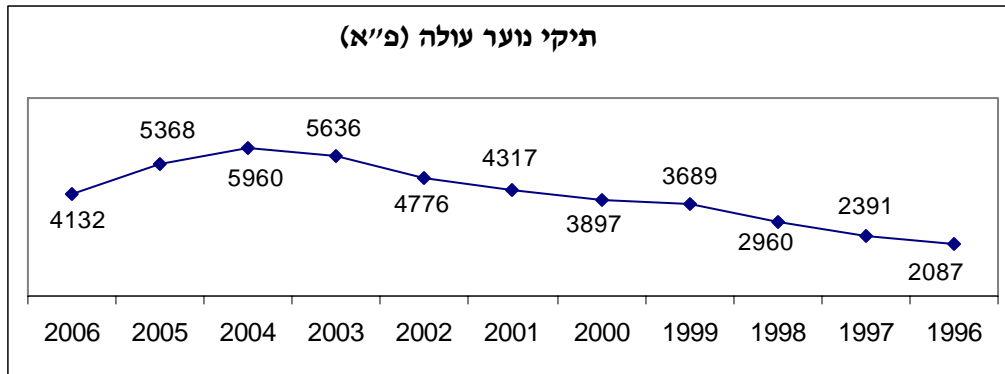
התרשים מראה כי רוב העבירות מבוצעות על ידי בני נוער בגילאי 16, 17 (55% מכלל העבירות מבוצעות על ידי בני נוער בגילאים הללו).

3.3 זירות התרחשות עיקריות של אלימות גופנית

4. עבריינות נוער עולה

4.1 הגרף הבא מתאר את התפלגות העבירות בקרב בני נוער עולים משנת 1996 – 2006. עולה מוגדר כמי שעלה משנת 1990 ואלך.

הגרף מציג עליה במספר התיקים הפליליים שנפתחו לנוער עולה, באופן עקבי משנת 1996 ועד לשנת 2004. משנה זו מתחילה מגמת ירידה שממשיכה בשנים 2005 ו- 2006. קיימים מספר הסברים להתפלגות זו:

א. קיים קשר הדוק בין שיעור הרצידיביזם בקרב בני נוער לבין כמות התיקים שנפתחים באופן כללי. חלק הארי של התיקים הפליליים נפתחים לבני נוער רצידיביסטים. לפיכך ירידה בשיעור הרצידיביסטים תוביל בהכרח לירידה בשיעור פתיחת התיקים. נתוני המשטרה מראים כי חלה ירידה בשיעור הרצידיביזם בקרב בני הנוער בכלל ובקרב בני נוער עולה בפרט, משנת 2004 לשנת 2006 (80.38%, 74.65% ו- 65.79% בהתאמה).

מדיניות משטרת ישראל באשר לנוער בכלל ולנוער עולה בפרט היא מדיניות ברורה - טיפול בלתי מתפשר בעבריינים הרצידיביסטים מחד, והשקעה בשיקום ובהחזרה למעגל הנורמטיבי של עבריינים חדשים מאידך. ולראייה, 37% מבני הנוער הכלואים בכלא "אופק" הינם בני נוער עולים. 42% מבני הנוער השוהים במוסדות החסות של משרד העבודה והרווחה הינם בני נוער עולים.

ב. הקשר הקיים בין חלקם של בני הנוער העולים מכלל בני הנוער לבין שיעור הפשיעה הנצפה - קשר זה מראה כי לירידה באחוז בני הנוער העולים מכלל בני הנוער ישנה השפעה על שיעור הפשיעה. בשנת 2000 היוו בני הנוער העולים 11.5% מכלל בני הנוער בישראל. בשנת 2005 היוו בני הנוער העולים 10.6% מכלל בני הנוער בישראל. יש לצפות לירידה נוספת בשנים הבאות, שכן על פי פרסומי המועצה לשלום הילד חלה ירידה קבועה במספר הילדים העולים, מ- 54,051 בשנת 1990 ל- 6,079 בשנת 2005.

4. תיאור המצב החוקי

- א. גיל האחריות הפלילית לגבי קטינים (בר עונשין - המבחין בין סובב לתוצאה, בין העשייה לתוצאה של העשייה שלו) הינו 12 שנה ואילך. (מתחת לגיל 12 – אינו בר עונשין ולא נושא באחריות פלילית)
- גיל הקטינות בישראל מאז שנת 1978 הינו גיל 18 (חוק הכשרות, 1962).
 - קטינים אלה מטופלים ע"פ חוק הנוער: שפיטה, ענישה ודרכי טיפול תשל"א – 1971
 - החוק מגדיר את תפקידי המשטרה, שירות המבחן לנוער ובית המשפט בטיפולם בבני נוער.
 - חלה חובה של הגשת תסקיר על ידי קצין המבחן לפני החלטת בית המשפט בעניינו של קטין.
 - בית המשפט יכול לבחור בדרך טיפולית או בענישה.
 - מאז 11/98 נכנס לתוקפו "חוק הסנגוריה הציבורית" אשר מזכה כל קטין שנעצר או שמוגש נגדו כתב אישום, בסניגור ציבורי (על חשבון המדינה).

4.1. מטרת ההתערבות

- הפסקת ההתנהגות העבריינית.
 - מניעת ביצוען של עבירות נוספות ופגיעה באחרים.
 - טיפול ושיקום ע"י הקניית דרכי התנהגות אלטרנטיביות.
- קיימים חוקים נוספים: הגנת ילדים, 1955 - הדן בעבירות מין והתעללות – חוק מיוחד לילדים עד גיל 14 המעורבים כחשודים, עדים וקורבנות בעבירות אלה. אך מגיל 12 חלות על החשוד אותן חובות החלות בחוק הנוער (שעד"ט) לגבי נוער עובר חוק מגיל 12 ואילך.

5. התמודדות משטרת ישראל בעבריינות הנוער

תמונת מצב זו אילצה את משטרת ישראל ואת הרשויות האחרות אשר עוסקות בנוער (שרות מבחן לנוער, חוקרי ילדים, פקידי סעד, חסות הנוער, בתי המשפט לנוער...) להערך מחדש. זאת ניתן היה לעשות הודות לתגבור המשמעותי שקבלו יחידות הנוער בכל תחנות המשטרה בארץ, לאור ההכרה של פקוד המשטרה במציאות החדשה ובצורך לקדם את פניה.

5.1. ברמה המערכתית

שלוש הנחות עבודה בסיסית הובילו אותנו לאיתור דרכים לפתרון הן בתוך המשטרה והן בשלב עם גורמי השת"פ (הרבים) החוץ משטרתיים:

א. ניתן לראות בעבריינות הנוער הן סמפטום והן בעיה. גישה זו מחייבת אותנו לתקוף את הנושא באופן ייחודי בעבירות הבולטות: סחיטת, דמי חסות, אלכוהול, סמים ועבירות מין.

ב. עבריינות הנוער חצתה גבולות והיא מנת חלקם של בני נוער מכל שכבות האוכלוסיה בכל מקום (ללא סייג של אוכלוסיה או מקום מתווייגים, כבעבר) ולכן: הפתרון לעבריינות הנוער הינו פתרון רב מערכתי משולב ומתואם.

ג. המציאות החדשה והגישה הנ"ל הצריכו שנוי מערכתי במערך הנוער בארץ, מחד וגבוש מדיניות אחידה, ברורה ומתואמת (תוך וחוץ משטרית) שתהווה מענה הולם לצרכי השטח, מאידך.

את עשייתנו ניתן לסכם בחיזוקם של ארבעה המעגלים:

מניעה – חשיפה – חקירה – תביעה

חיזוקו של כל מעגל, כמובע בטבלה הר"מ, מביא להתמקצעות ועבודה יעילה ואפקטיבית של עובדי הנוער בארץ:

תביעה	חקירה	חשיפה	מניעה
1. תביעה מיידית, ככל האפשר לעצורים עד תום ההליכים.	התמקצעות והכשרה המביאה לפצוח פרשיות.	תוספת התקנים – הוכשרו והתמקצעו כולם בשטח. סה"כ $239+238=477$ פקחנים ועובדי נוער	הרצאות הסברה לתלמידים, הורים מחנכים.
	שימוש בטכנולוגיות ושיטות חקירה חדשות.	נוכחות מסיבית, איסוף מידע, מעצרי קטינים מבצעי עבירות, עיכוב חשודים על סף הדרדרות והבאתם לעובד המניעה להמשך טיפול מידי.	אימוץ "לכל מנהל כתובת"
	מעצרים רבים של מספקי הסמים לקטינים ועברייני מין נגד קטינים.	הקמת 8 יחידות נוער חשיפה העוסקות בתופעות פשיעה מחוזיות ומרחביות. מיקוד העשייה בנושא: סמים, כת השטן ואלימות בקרב נוער ומוס"ח (כולל פנימיות) במרחב הפנאי.	קשר עם עובדי מניעה אשר הוכשרו לעבוד מול מנהלי בתי ספר ורשויות.
	מעצרים עד תום הליכים לחשודים וכן מתאפשרת חקירה מקצועית באקלים רגוע ללא חשש לשיבוש הליכי חקירה.	כיום פועלים כ- 40 רכזי מודיעין נוער – תפקיד חדש המוכיח עצמו	הפנייה מיידית לטיפול.
	הכנת תיק מושלם לתביעה.		נציג המשטרה בוועדות הגוי ברשויות.
			סה"כ כיום מופעל מודל ביה"ס בטוח ומשולב ב-480 בתי"ס.

בד בבד עם עשייה זו (בתוך המשטרה), הפיץ מדור הנוער באח"מ מודל התמודדות מועדף בעבריינות הנוער, מודל שעיקרו שתוף כל גורמי הנוער תחת קורת גג אחת **באחריות ראש הרשות**. מודל זה אומץ בערים רבות בארץ. מקורו במחוז הדרומי של משטרת ישראל ונבנה ע"י קציני הנוער עם גורמי השת"פ ברשות, בערים: ערד, ב"ש, אופקים ועוד...

המודל הוצג על ידי ב"וועדה לקדום מעמד הילד", בכנסת, ועיקרו אומץ ע"י ח"כ דני נווה (ואחרים) ועבר כחוק בכנסת ישראל. החוק: סעיף 72 לתיקון פק' העיריות 4/00, חוק אשר מיושם ברוב הרשויות המקומיות והורץ בסיוע מרכז השלטון המקומי. חוק זה הוליד את וועדת אס"א-מינוי מפכ"ל, וועדה בינמערכתית הכוללת משרדי ממשלה ועמותות ציבוריות הדנה באלימות, סמים ואלכוהול בקרב בני נוער. מודל אס"א הינו, למעשה תירגומו של חוק זה, ומהווה "ארגז כלים" לראשי רשויות מקומיות המעוניינים בתוכנית מערכתית מסודרת בראשותם. בימים אלה הוצגה התוכנית בוועדת זכויות הילד בכנסת ומרחיבה את יריעת המאמצים אותה.

5.2. ברמה הפרטנית

נוהגים אנו להפגש גם עם הורים ומחנכים ולהם (וגם לכם) אומרים אנו: אל תסמכו על המערכות (חינוך, משטרה ואחרים) שתעשינה את המלאכה עבורכם. הילד הוא שלכם ועליכם מוטלת החובה לאתר ולאבחן את מצוקותיו.

מותר לנו, ואף רצוי, לעיין ביומן החיים שלו, לפתוח פיתקיות קטנות (כאלה שמסתירות סודות כמוסים רק לחברים) בהן ניתן למצוא רמזים לעובר על ילדינו.

מותר לנו לשוחח בשקט (ב"שו שוי") עם החברים הקרובים אם נראה לנו שמשוה לא כ"כ בסדר ("ימשהו השתנה בילד שלי"). אין לתלות הכל בגיל ההתבגרות.

כן, מותר לנו לחדור לפרטיות של הילד ואין אנו עוברים בכך כל עבירה!!!! מי אם לא אנחנו? מי אם לא אנחנו רוצים בטובתו של הילד?! אכן, במאזן שבין חדירה "אסורה" (?) לפרטיותו של הילד ובין האפשרות להצילו רגע לפני... ולמשוך אותו מליפול לעבריינות. ברור לכולנו שעדיף לנסות כל דרך אפשרית להצלת מידע על העובר על הילד וכך להצילו ממש מפגעי החיים הסובבים אותו. כמובן ורצוי לפנות ליעוץ מקצועי גם ליועצת החינוכית בביה"ס או לעובד למניעת עבירות נוער בכל יחידת נוער במשטרת ישראל.

האמרה: "הילד שלי מספר לי הכל", אמרה זו מוכרת לנו ולרוב נכונה אך... יש מקרים רבים בהם מספר הילד "הכל"... חוץ מאשר את מה שבאמת היינו חפצים לדעת ע"מ למשוך אותו מסוג של עשייה שעלולה להובילו ל"מעגל הפשיעה".

בשנים האחרונות ראינו צורך חיוני לחדור לתחום **המניעה** – ההסברה לבני נוער וילדים "רגע לפני". מדובר בנוער אשר לא מוגדר כנוער בסיכון אך בשל ריבוי הפתויים בשטח ובשל ריבוי הנטייה להמשך לעבריינות, החליט פקוד המשטרה להכנס לנישה ההסברתית בשת"פ עם משרד החינוך, הרשות למלחמה בסמים ואחרים.

ההסברה מכל עבר, הנכונות להקשיב ולעזור בכל עת הן מאיתנו ההורים והן מהסביבה הקרובה יש בה כדי לסייע לילדינו.

6. פרויקטים משותפים

ועדות אס"א (אלימות סמים ואלכוהול) – מינוי מפכ"ל 4/01, וועדה בינמערכתית תוך וחוף משטרתית, אשר ה"תירגום" שלה בשטח בא לידי ביטוי בועדות היגוי הפועלות בשתי רמות – ברמה התחנתית, משלבת הועדה ברשות קצין הנוער, את כל גורמי המשטרה ומציל"ה (המועצה לצמצום האלימות) העוסקים בנוער, וברמה הישובית, משלבת הועדה בראשות ראש הרשות, את כל הגורמים היישוביים הפועלים בתחום זה.

ק.ד.מ. (קבוצת דיון משפחתית) לנוער עובר חוק (בשיתוף שירות מבחן לנוער ואשלים-ג'וינט) – הליך אלטרנטיבי להעמדה לדין, שבו מפגישים את הנער הפוגע ומשפחתו המורחבת, עם נפגע העבירה ותומכיו. הוועדות- המפגש מתקיימים בנוכחות קצין משטרה, קצין מבחן וגורמים מקצועיים אחרים. המפגש מאורגן ומונחה ע"י מתאם ניטרלי. במהלך מפגש זה, נבנית במשותף תוכנית, הכוללת התנצלות ופיצוי הנפגע, תרומה לקהילה, וגיבוש דרכי טיפול מוסכמות. היתרון בקד"מ- כמו בגישור גם כאן נבנות תוכניות מכוח הסכמה שבסופה לחיצת יד ותחושת העצמה לקורבן. בימים אלה הוחלט ע"י המשרד לבט"פ ומשרד הרווחה לממן הרחבת היריעה של ק.ד.מ. לתחנות משטרה נוספות.

מרכזי הגנה לקטינים נפגעי עבירה (בשיתוף משרד הרווחה, משטרת ישראל, רשויות מקומיות, אשלים-ג'וינט וכו') – מבנה המרכז תחת קורת גג אחת, את כל גורמי החקירה, האבחון והטיפול, עם צריך להיפגש קטין, שנפגע בעבירות מין ואלימות מבוגרים. המקום נבנה ומעוצב באופן ידידותי לקטינים ויושבים בו רופא, אחות, פקיד סעד, חוקר ילדים, חוקר נוער של המשטרה ופרקליט, המקיימים, לצד מילוי תפקידם המקצועי, גם דיונים רב מקצועיים בכל מקרה ומקרה. היתרון: חקירה מיידית, איתור ראיות ומעצר מידיים, מה שמביא להכנת התיק תוך 24 שעות לביהמ"ש.

ליווי קטינים נפגעי עבירה ועדים (בשיתוף המועצה הלאומית לשלום הילד) – קטין שנפגע בעבירה או היה עד לה, יוכל אם יהיה מעוניין בכך, לקבל מלווה מטעם המועצה הלאומית לשלום הילד, שיזמה את התוכנית, אשר יסביר לו את ההליך הפלילי, ישמש איש קשר שלו לרשויות האכיפה והטיפול ויכין אותו לקראת עדות בבימ"ש אם יהיה צורך בכך. בימים אלה הורחבה התוכנית ל- 8 תחנות משטרה.

"חוויה" מודל משותף לגורמי קהילה רבים – קטין המעורב בפלילים, מופנה לתוכנית שנועדה למנוע התדרדרותו ולהוציאו ממעגל הפשיעה, ע"י שילובו בתוכנית ייחודית, שבמסגרתה יזכה להעשרה לימודית, חווייתית ותרבותית, בשילוב פעילות לתרומה לקהילה והכל בליווי חונכים אישיים. התוכנית מיושמת בשילוב גורמים שונים ולמגזרים מיוחדים כגון – בשילוב טייסת קרב לנוער עולה, בשילוב ארגון "ידידים" לנערות בסיכון ועוד.

בי"ס בטוח משולב – פעילות בקרב בתי הספר התיכוניים לפי מודל המשלב הורים, תלמידים, מורים וגורמים בקהילה. התוכנית מתמקדת בהכרת החוק ודרכי אכיפתו, מניעה עבריינות, הסברה ומתן מידע בנושאים שונים והכל בהתייחס להיבטים רגשיים, קוגניטיביים, חברתיים והתנהגותיים.

קד"מ במוס"ח – משותף עם אגף קהילה ומשמר אזרחי, ג'וינט ומשרד החינוך – פרויקט גישור וקד"מ בתוך מוסדות חינוך בהליכי סיכום אחרונים.

7. סיכום

כיום, משטרת ישראל אשר תיגברה את מערך הנוער ב- 100% כ"א חושפת יותר עבירות ומפיקה עבודה רבה יותר וטרם הגענו למצב שבו נאמר שדי לנו בתקנים, אנו חסרים כ- 600 תקנים. לצערנו, מזה 10 שנים ויותר לא תוגברו מערכות הרווחה והם נשארו אי שם... ואין בידם את הכוחות המספיקים ע"מ להציל ילדים אלה משיני העבריינות. לצערי, במקום לעבוד עפ"י "**חוק הכלים השלובים**" (אתור העבריין ושקומו המיידית) אנו עובדים בשיטה של "**צוואר הבקבוק**" שיטה אשר מותירה רבים מהנערים ללא טיפול הולם בזמן אמת וכך, סכוייהם לשוב למעגל הפשיעה הינו סביר ביותר. במצב דברים זה ובהשפעת השינויים החברתיים, הכלכליים, הבטחוניים ואחרים, הסיכוי לראות בעקומת פשיעת הנוער כעקומה לקראת מגמת ירידה, הינו בבחינת פלא ויש לשאוף לסגירת הפערים מול גורמי הטיפול. **מעל לכל יש לזכור שעדיין בקרבנו יותר מ- 80% בני נוער אשר לא מוכרים לרשויות הרווחה ולמשטרה, ילדים נהדרים, מלח הארץ אשר אותם יש לחזק ולשמר...**

אסיים בדברי כב' השופט שרון:

"קטין כמוהו כשתיל רך שאופן גדילתו ומידת התפתחותו מושפעים מתנאים וגורמים חצוניים.. כאשר מתגלה בו סטייה או פגור, יש לטפל בו ע"מ שיתאושש ויזקוף את קומתו. במקרה הצורך אף להעמיד לצידו תמיכה שתייצבו, להוסיף לו דשנים עד שיתחזק יוכל לעמוד בכוחות עצמו. אם לא צלחו כל אלה, יש להעבירו, בלית ברירה, למקום אחר בו מצויים תנאים המתאימים לכך. הקניית חנוך והרגלי תפקוד חיוביים נעשית בדרכי נועם, הסברה, שנוי וחקוי. אך במקרה הצורך אין מנוס משמוש בכפייה וסמכות ע"מ להחזיר קטין מסורו ולהפנותו לדרך הישר ובמקרים מסויימים אף לנקוט כלפיו אמצעי ענישה כדי להרתיעו מלחזור על משובותיו".

[א. שרון, "נוער בפלילים", הקדמה למהדורה ראשונה]